

Monnickendam, 17 december 2024

Raadsnummer: 199-43
Zaaknummer: 38108-2024

Portefeuillehouder: Astrid van de Weijenberg
Contact via: Afdeling Samenleving

Wettelijke grondslag voor raadsbevoegdheid: Artikel 189 van de Gemeentewet

Aan de Raad

Onderwerp:

Borgen bibliotheekwerk met brede maatschappelijke functie.

Voorstel

In te stemmen met:

1. Het beschikbaar stellen van € 100.000,- (per jaar) voor de jaren 2025 en 2026 voor het borgen van het bibliotheekwerk en het omvormen van een klassieke bibliotheek naar een bibliotheek met een brede maatschappelijke functie.
2. Het dekken van dit bedrag uit de decentralisatie-uitkering Openbare Bibliotheken die via het gemeentefonds beschikbaar wordt gesteld (septembercirculaire 2024).

Inleiding

Sinds 2023 heeft de gemeente het bibliotheekwerk ingekocht bij de Stichting Openbare Bibliotheek Waterland. De andere gemeenten in de regio Waterland maken middels subsidiering ook gebruik van de diensten van deze stichting. In juli 2024 bleek dat de bibliotheek Waterland een financieel tekort had opgebouwd. De afgelopen maanden zijn er gesprekken met de bibliotheek en de regio gevoerd over wat dit betekent voor de dienstverlening en uitvoering, maar ook de verantwoordelijkheid die wij naar elkaar hebben. In 2026 komt er een wetswijziging waarin gemeenten de plicht krijgen om te zorgen voor voldoende en volwaardige bibliotheken. Beide ontwikkelingen hebben betrekking op de toekomst van het bibliotheekwerk in Waterland. In dit voorstel leggen we nader uit wat dit betekent voor Waterland.

Argumenten

1.1 De extra middelen zijn noodzakelijk om te voldoen aan de wettelijke zorgplicht voor bibliotheken, die in 2026 van kracht wordt.

Vanaf 2026 krijgen gemeenten de plicht om te zorgen voor voldoende en volwaardige bibliotheken. In de septembercirculaire van 2024 is bekend gemaakt dat gemeenten in 2025 en 2026 een Rijksbijdrage via het gemeentefonds ontvangen in de vorm van een decentralisatie-uitkering. Dit in voorbereiding op de zorgplicht. Voor Waterland is dat een Rijksbijdrage van € 100.000,- per jaar. Na 2026 zal de Rijksbijdrage voor bibliotheekwerk structureel beschikbaar worden gesteld via het gemeentefonds.

De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB) hebben een voorlopig normenkader gemaakt om aan te geven wat er wordt verstaan onder “voldoende en volwaardige” bibliotheken. Hierin zijn normen opgesteld voor inhoud, aanwezigheid, bekostiging en openingstijden (voor meer informatie zie bijlage 2). De decentralisatie-uitkering is weliswaar niet voldoende om volledig aan het normenkader te kunnen voldoen, maar het is wel een stap in de goede richting.

1.2 Het nalaten van een extra investering brengt risico's met zich mee voor de kwaliteit van ons bibliotheekwerk, nu en in de toekomst.

In juli 2024 bleek dat de bibliotheek Waterland een financieel tekort had opgebouwd. Door een gezamenlijke inspanning van de regiogemeenten, het inzetten van regionomiddelen die anders kwamen te vervallen, en door de verkoop van een pand in Edam-Volendam is er een oplossing voor de tekorten van de bibliotheek gevonden.

Voor de toekomst zijn er met alle gemeenten nieuwe afspraken gemaakt over de dienstverlening en de daarbij behorende kosten. Dit om nieuwe tekorten te voorkomen, en te zorgen voor een correcte verdeling van de kosten. Het voorstel voor een extra investering die nu voor ligt, is onderdeel van de regionale afspraken dat gemeenten op inwonersaantal de backofficekosten betalen en verder de daadwerkelijk gemaakte kosten in hun gemeente betalen. Deze afspraak is een garantie voor het voortbestaan van Bibliotheek Waterland. Zonder extra middelen kunnen wij niet aan de regionale afspraken voldoen. Het nalaten van een extra investering brengt daarmee het voortbestaan van de Bibliotheek Waterland in gedrang, en dus ook de dienstverlening voor onze inwoners.

1.3 Inwoners hebben belang bij een goede en duurzame samenwerking met de bibliotheek en de regio

Voor de samenwerking met de regio en met de bibliotheek is het belangrijk dat wij aan ons aandeel van de kosten voldoen. Over twee jaar loopt onze huidige overeenkomst met de bibliotheek Waterland af. Samenwerking in de regio is noodzakelijk om de kwaliteit van ons bibliotheekwerk ook in de toekomst te waarborgen. Het belang van deze samenwerking kunnen we uiteenzetten via onze samenwerkingscriteria.

Direct en daadwerkelijk belang:

Inwoners van Waterland hebben direct en daadwerkelijk belang bij een volwaardige bibliotheek. Een volwaardige bibliotheek betekent onder andere een bibliotheek die invulling geeft aan de vijf kerntaken uit de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob):

- Kennis en informatie beschikbaar stellen
- mogelijkheden bieden voor ontwikkeling en educatie
- stimuleren om te lezen
- ontmoetingen en debatten organiseren
- mensen laten kennismaken met kunst en cultuur.

Baten en lasten:

De baten van de samenwerking zijn een bibliotheek die een ruim aanbod aan activiteiten heeft en daarmee de rol vervult van een bibliotheek met een brede maatschappelijke functie. De financiële lasten zullen bij een andere partij met gelijke diensten eerder hoger dan lager zijn, gezien samenwerking met de regio efficiëntie voordelen met zich meebrengt.

Eigen draagkracht:

Er is een aanzienlijk risico op kwaliteitsverlies als we de samenwerking niet aangaan.

Efficiency:

Het is efficiënter om met de regio samen te werken. Overkoepelende kosten kunnen worden verdeeld en wij kunnen profiteren van de ideeën en ervaringen uit andere gemeenten.

1.4 De inzet van deze middelen is in lijn met de doelen uit het coalitieakkoord.

In het coalitieakkoord is de ambitie uitgesproken voor het transformeren van de klassieke bibliotheek naar een bibliotheek met een bredere maatschappelijke functie, waar ook media, programmering, events en online cursusaanbod een plek krijgen. Hier is een budget van € 40.000,- voor gereserveerd.

Mede door de inzet van dit extra budget heeft de bibliotheek Waterland hier in de afgelopen jaren al een start in gemaakt. Ze hebben het NL-plein en de Klik-en-Tik cursussen opgezet, waar inwoners kunnen werken aan hun taal en digitale vaardigheden. Daarnaast ondersteunt de bibliotheek inwoners met digitale vraagstukken op het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO). Ook worden er activiteiten voor kinderen georganiseerd, en wordt lezen bij kinderen gestimuleerd met boekstart en de voorleesexpres. Met de decentralisatie-uitkering kunnen we op deze ontwikkeling voortborduren. Deze wordt ingezet voor o.a.:

- verruimde openingstijden.
 - In 2023 en 2024 zijn de openingstijden van de bibliotheek tijdelijk verruimd van 28 uur naar 60 uur per week. Deze aanpassing werd gedurende 1 jaar bekostigd uit een eenmalige Specifieke Uitkering (SPUK) vanuit het Rijk. Voor het continueren van deze dienstverlening is zonder extra middelen geen dekking meer.
- een OntdekLAB, waar jong en oud kan leren over media, robotica en techniek.
- een uitgebreidere programmering voor ouders en kinderen.

Kanttekeningen

1.1 De financiële situatie van de bibliotheek is niet stabiel

In juli 2024 bleek dat er tekorten waren opgebouwd bij de bibliotheek Waterland. Echter zijn er sinds die tijd een heel aantal veranderingen doorgevoerd. De financiën zijn volledig onder de loep genomen en op orde gebracht door externe controllers. Ook zijn er onder leiding van de nieuwe directeur aanpassingen gedaan in de organisatiestructuur om te zorgen dat er een controlestructuur is. Hierdoor worden de financiën door meerdere mensen gecontroleerd en beoordeeld. Met deze aanpassingen zijn de financiën overzichtelijker en transparanter, wat het ook voor gemeenten makkelijker maakt om mee te kijken. Tevens zijn er afspraken gemaakt over de manier en frequentie van de evaluatierapportages. Gemeenten zullen de ontwikkelingen monitoren om er zeker van te zijn dat alles in goede banen loopt en er geen nieuwe tekorten ontstaan.

Financiële toelichting

In de septembercirculaire van 2024 is aangekondigd dat de decentralisatie-uitkering van € 100.000,- per jaar wordt in 2025 en 2026 via het gemeentefonds beschikbaar gesteld met als doel het realiseren van een volwaardige bibliotheek.

De verwerking van de septembercirculaire vindt normaal plaats bij de voorjaarsnota.

In afwijking hiervan wordt het bedrag wat voor het versterken van het bibliotheekwerk is toegevoegd in deze circulaire nu alvast opgenomen in de begroting. Enerzijds om de bibliotheek tijdig de zekerheid te kunnen geven dat ze kunnen rekenen op de extra bijdrage voor 2025. Anderzijds om de regio te garanderen dat wij de regionale afspraken omtrent de investering in de Bibliotheek Waterland kunnen nakomen.

Vanaf 2027 zal de structurele Rijksbijdrage voor het versterken van het bibliotheekwerk op de reguliere manier beschikbaar worden gesteld via het gemeentefonds. De hoogte van dit bedrag is nog niet bekend. Dit voorstel gaat daarom alleen over 2025 en 2026.

In 2027 loopt tevens de huidige overeenkomst met de bibliotheek Waterland af. De afspraken met de bibliotheek en de regio worden in de loop van 2026 geëvalueerd. Op basis van die evaluatie en de hoogte van de Rijksbijdrage zal er dan een nieuw voorstel worden ingediend.

Communicatie

N.v.t.

Burgemeester en wethouders,

drs. E.G.H. Dijk MPM
gemeentesecretaris/algemeen directeur

drs. M.C. van der Weele
burgemeester

Bijlage(n):

1. Conceptraadsbesluit
2. Normenkader Zorgplicht